

ЗМІСТ

ПРЕС-СЛУЖБА МОН УКРАЇНИ ІНФОРМУЄ	3
ВІЗИТНА КАРТКА	
Юлія Полтавська. Невичерпність таланту.....	7
Юлія Полтавська. Поєднані мистецтвом.....	12
Галина Забашта. Становлення спеціалізації “Художнє моделювання костюма”	18
КИЇВСЬКІЙ АКАДЕМІЇ ІМЕНІ МИХАЙЛА БОЙЧУКА — 80 РОКІВ	
Оксана Полтавець-Гуйда. Бути бойчуківцями — висока честь і відповідальність	25
Василь Копайгоренко. Святі лаврські пагорби — колыска Академії Михайла Бойчука ...	31
Вікторія Ступаченко. До історії одного портрета. Жива традиція.....	36
СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА	
Олена Владимірова, Олена Осадча, Микола Данченко. Основні засади і методи викладання на кафедрі монументально-декоративного і станкового мистецтва Київської академії імені Михайла Бойчука	42
Мирослав Мельник. Костюм у контексті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ...	53
Олена Майданець-Баргилевич. Художній текстиль у Київській академії імені Михайла Бойчука.....	61
АНАЛІЗУЮТЬ НАУКОВЦІ	
Тамара Кірик. Вища освіта — XXI: трансгуманізм та інші загрози на ноогуманістичному шляху.....	69
Костянтин Корсак, Олена Бойчук. Аналіз сучасних наукових даних у темі “Інтелект людства”	81

З ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Оксана Джус. Перші українські вчителі у північноамериканських громадах: проблеми підготовки й організації освітньої діяльності.....	91
Анна Лякішева. Материнське виховання у творчості Яна Амоса Коменського	101
Вища освіта і наука: огляд періодичних видань.....	109
Contents	127

Головний редактор — К.М. Левківський

Редакційна колегія: К.С. Абдієв (Казахстан); В.П. Андрущенко; В.Д. Базилевич; В.І. Бондар; Л.В. Губерський; Т.-Л. Деордіца; Р.О. Додонов; М.Б. Євтух; Т.О. Коломоєць; А.Є. Конверський; В.Г. Кремень; А.І. Кузьмінський; В.І. Кушерець; І.Ф. Надольний; І.Ф. Прокопенко; В.Я. Тацій; О.Л. Шевнюк; В.С. Щербина

Над випуском працювали: В.І. Карасьов, В.П. Розумний, Л.В. Кирпич, Ю.М. Слуцька — відповідальний секретар, Ю.М. Проценко, К.М. Кононученко, Л.С. Кулешова, О.С. Кузуб, І.А. Олійник, Л.І. Жиборовська

На першій сторінці обкладинки — роботи студентів та випускників Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

Індекс журналу в каталозі передплатних видань України: 21876

Журнал “Вища школа” внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з педагогіки (Постанова президії ВАК України від 22.12.2010 № 1-05/8) та філософії (Постанова президії ВАК України від 01.07.2010 № 1-05/5) на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво КВ № 12864-1748ПР від 27.06.2007. Усі права застережено. Передруки і переклади дозволяються лише за згодою автора та редакції. Редакція не обов'язково поділяє думку автора. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та іншої інформації несуть автори публікацій. Відповідальність за зміст рекламних оголошень несе рекламодавець.

Журнал поширюється лише за передплатою. Авторський примірник можна придбати у книгарні “Абзац”, тел.: (044) 581-15-68, попередньо його замовивши.

Адреса редакції: 01030, м. Київ, вул. Стрілецька, 28.

Тел.: (044) 272-42-91; **факс:** (044) 234-23-36.

E-mail: slutska@society.kiev.ua <http://www.znannia.com.ua>

Видавець — Видавництво “Знання”, 01030, м. Київ, вул. Стрілецька, 28
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3596 від 05.10.2009 р.

Підписано до друку 26.10.2018. Формат 70x100 1/16.

Папір офс. № 1. Друк офс. Гарнітура Academy.

Ум. друк. арк. 11,2. Обл.-вид. арк. 11,2. Наклад 450 пр. Зам. №

УДК 37.011.3-051(=161.2)(812/813):377

**Оксана
Джус**

Завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук, доцент

ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ ВЧИТЕЛІ У ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКИХ ГРОМАДАХ: ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті аналізуються особливості організації, зміст фахової підготовки і педагогічної діяльності перших українських учителів у США й Канаді. Акцентовано на персоналістичному дискурсі проблеми, ролі у професійному становленні майбутніх педагогів визначних культурно-освітніх діячів "піонерської доби" української еміграції на північноамериканському континенті, здебільшого вихідців із Західної України. Представлено інституційні форми та види здобуття педагогічної освіти українцями у США й Канаді на початку ХХ ст., специфіку їхньої навчально-виховної діяльності у різних типах закладів освіти.

Ключові слова: українська еміграція, емігранти, діаспора, вчителі, професійна (фахова) підготовка, вищі школи, учительські семінарії, курси українознавства, "конвенції" (конференції), з'їзди, "вакаційні" школи, зміст, методи, форми навчання та виховання, освітня діяльність.

Інноваційні підходи до підготовки педагогічних працівників, набуття ними компетентностей, необхідних для провадження якісної фахової діяльності,

зумовлені новими засадами державної політики у сфері освіти, закріплені Законом України “Про освіту”, актуалізують питання про організацію цього процесу у світовій і національній педагогічній теорії та практиці, зокрема й у середовищі західної української діаспори. За понад столітню історію організованої культурно-освітньої діяльності українці-емігранти витворили види і форми підготовки вчителів, які забезпечили не лише реалізацію кращих дидактичних надбань світової цивілізації, а й зберегли у своїх вихованців повагу до історико-культурної спадщини рідного народу, виявили зразки праці, що можуть бути використані у навчально-виховній роботі педагогів нової української школи.

Проблеми професійного становлення вчителів, специфіки їхньої підготовки і фахової праці у державах наймасовішого осередку українців-переселенців кінця ХІХ — перших десятиліть ХХ ст. частково представлені у фундаментальних працях істориків української діаспори північноамериканського континенту (В. Ісаїва, М. Марунчака, Ю. Стечишина), у матеріалах пропам’ятних книг, ювілейних альманахів, соціологічних збірників, у спогадах перших українських педагогів, які вийшли друком у США й Канаді у 1930—1980-х роках. Освітньо-виховний аспект цієї проблеми актуалізують сучасні дослідники історії української школи за межами України (М. Євтух, В. Дутчак, Г. Карась, В. Кемінь, Б. Лановик, І. Руснак, Г. Саган), а персоналістичний — Г. Бигар, О. Палійчук, І. Піц, С. Романюк, І. Стражнікова, М. Тимошик та ін. Водночас у наукових дослідженнях кінця ХХ — початку ХХІ ст. питання про фахову підготовку педагогів-українців у державах Заходу розглядається здебільшого в контексті вивчення історії становлення і розвитку українського шкільництва загалом або її організації в окремих навчальних закладах міжвоєнної та післявоєнної доби. Відсутність цілісного аналізу проблеми, винесеної в заголовок статті, зумовила її *мету*: розкрити особливості формування та складові системи професійної підготовки перших учителів-українців у США й Канаді; на прикладі визначних персоналій українського учительського “корпусу” в північноамериканських громадах проаналізувати зміст їхньої освітньої діяльності у перші десятиліття ХХ ст.

Як відомо, масова українська еміграція на північноамериканський континент припадає на кінець 1870-х (США) та початок 1890-х (Канада) років. При цьому найбільше переселенців до цих держав дала Західна Україна. Українська еміграція першої хвилі (до Першої світової війни) охоплювала виключно селянську “рільничу людність” і була спричинена важкими економічними, політичними й культурними умовами життя на рідних теренах. Відтак, вона позначена найнижчим рівнем (порівняно із представниками іммігрантів з числа інших народностей) загальної освіти, майже 100-відсотковою відсутністю в її середовищі фахівців, особливо представників т. зв. вільних професій — учителів, лікарів, правників. На низький освітній рівень перших українців-іммігрантів у США й Канаді вказували зарубіжні й українські до-

слідники на початку ХХ ст. Так, етнограф і мовознавець, тоді викладач української мови в Чернівецькому університеті, а згодом професор Українського Вільного Університету у Мюнхені З. Кузеля, спираючись на дослідження німецьких і польських соціологів (Р. Пфлігель, Л. Каро, Й. Конрад та ін.), у науковій розвідці “Причинки до студій над нашою еміграцією” (1911) наводить такі дані: у 1906—1907 роках на 100 “американських” українців старше 14 років життя не вміли ні читати, ні писати 556,1 осіб¹.

За спостереженням перших освічених українців у Північній Америці та дослідників їхнього життя, на початку ХХ ст. у США й Канаді склалися три категорії українських переселенців:

— духовенство (“священство”), яке стояло на чолі релігійного життя іммігрантів, посідало ключові позиції в їхньому загальнокультурному розвитку (зокрема І. Волянський, І. Констанкевич, С. Макар, С. Ортинський, П. Тимкевич у США; Н. Будка в Канаді);

— невеличка група представників світської інтелігенції — “професіоналістів” (навіть у 1909 році вони становили 0,1 % від загальної кількості)²;

— “звичайне робітництво” в індустрії та хліборобстві — наймасовіша українська спільнота³, яка приїхала, щоб “сповняти... саму чорну... роботу”⁴.

Діяльність репрезентантів першої та другої з виокремлених груп емігрантів у сфері освіти зумовлювалася соціально-економічними і культурними потребами української спільноти й освітньою політикою офіційної влади держав нового осередку українців.

Так, загальнообов’язковий характер початкового навчання у США змушував переселенців посилати своїх дітей до державних шкіл, де “учителює американець”, який послуговується англійською мовою як мовою викладання⁵.

Це спонукало свідомих українців, насамперед душпастирів українських греко-католицьких громад, засновувати додаткові парафіяльні школи (вже у 1894 році їх було шість), що працювали у вільний від навчання в американській школі час, зазвичай увечері. Учителями у них були переважно дяки, головними обов’язками яких вважалися: “...співати “громогласно” в церкві... учити і провадити церковний хор... виставляти різні театральні п’єси” — лише четвертим обов’язком — навчати дітей⁶. Назагал більшість із них самі

¹ Кузеля З. Причинки до студій над нашою еміграцією / З. Кузеля // Записки НТШ. — 1911. — Т. 105, кн. 5. — С. 114.

² Там само.

³ Ювілейний альманах “Свободи”: 1893—1953 / зред. Л. Мишуга і А. Драган. — Джерзі Ситі : Вид. Українського Народного Союзу, 6. р. — С. 145.

⁴ Кириленко О. Українці в Америці / О. Кириленко. — Відень : Накладом Союзу визволення України, 1916. — С. 10.

⁵ Там само. — С. 16.

⁶ Пропамятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л. Мишуга. — Джерзі Ситі, Нью Джерзі : Накладом Українського Народного Союзу, 1936. — С. 339.

не вміли “...поправно писати й читати, а про інші предмети шкода й говорити”; вони навчали відповідно до своєї “власної методи”, а основним педагогічним засобом був “патик”⁷.

Спричинена таким способом навчання “темнота” маленьких українців, поруч із загрозою їхньої денаціоналізації, на межі ХІХ—ХХ ст. актуалізували проблему формування вчителя, здатного підготувати молоде покоління українців до життя “у вільнім краю”. Ці питання стали предметом уваги на перших з'їздах священників і делегатів від українських греко-католицьких громад (Філадельфія, 1899), на численних народних вічах (Джерсі-Сіті, 1900; Йонкерс, 1903; Оліфант, 1904), у відозвах і зверненнях релігійних та громадських діячів. Для прикладу: греко-католицький священник, діяч Руського (із 1914 року — Українського) Народного Союзу як найстаршої та найбільшої “братсько-забезпеченої” організації українців у США і духовний опікун, а в 1897—1900 роках — редактор його друкованого органу газети “Свобода” С. Макар у 1905 році звернувся із закликом до всіх учителів парафіяльних шкіл об'єднатися в учительську спілку, зусиллями якої розробляти єдині для всіх шкіл нижчого та вищого ступенів плани навчання, однакові підручники, а також заснувати дяко-вчительську семінарію для української молоді, народженої у США.

Це були спроби підвищити рівень кваліфікації учителів і на цій основі забезпечити більш якісну освіту для дітей українських переселенців.

Така діяльність активізувалася з прибуттям на американський континент уродженця Галичини (Самбірщина), першого єпископа греко-католицької церкви у США С. Ортинського (1866—1916). Уже на першій конвенції священників у Нью-Йорку в жовтні 1907 року він наголосив на потребі заснування українських шкіл у кожній парафії, організації духовної семінарії, а при ній — школи дяків, а також створенні шкільного стипендійного фонду для здобуття вищої освіти найздібнішою українською молоддю.

Матеріали дослідження підтверджують, що поруч із представниками українського духовенства, з початку 1900-х років у цю роботу включаються одні з перших фахових учителів у США — здебільшого вихідці з Галичини. Серед них — Денис Пирч, який прибув до США наприкінці квітня 1890 року і мав середню освіту й недовготривалу учительську практику в рідному Горлицькому повіті на Лемківщині. За сприяння тодішнього пароха в Джерсі-Сіті Г. Грушки він спочатку був при ньому “...буцімто за дяка”, хоч на дяківстві не розумівся⁸, згодом працював “клерком” у крамниці, у перших українських газетах (“Американсько-руський вісник”, “Свобода”) та в Руському Народному Союзі. Опанувавши англійську мову, він заснував приватну

⁷ Пропам'ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л. Мишуга. — Джерсі Сіті, Нью Джерсі : Накладом Українського Народного Союзу, 1936. — С. 328—329.

⁸ Там само. — С. 279.

школу в Оліфанті (кімнату для неї над своєю крамницею виділив “добрий та щирий приятель” Ю. Хиляк)⁹. Успішна педагогічна праця і самоосвіта дали йому змогу скласти екзамени “на вчителя публічних шкіл”. На підставі отриманого учительського свідоцтва він п’ять років працював у державній школі в Оліфанті, а з переїздом до Канади — у першому на американському континенті навчальному закладі з підготовки двомовних учителів у Вінніпезі, відкритому 1905 року провінційним урядом Манітоби (уже в перший рік функціонування тут навчалася 30 українців). Фактично це була трирічна учительська семінарія, яка випустила перше “гроно” канадійсько-українських “тимчасових” учителів. Її закінчення давало змогу здібним українським юнакам досягнути вищі, зазвичай університетські, студії¹⁰.

Серед перших фахових українських педагогів у США — і випускник державної учительської семінарії в Тернополі, керівник народної школи у с. Струсів теперішнього Тербовлянського р-ну Тернопільської обл. Осип (Йосип) Стеткевич (1876—1942). Емігрувавши до США 1904 року, він пройшов шлях від учителя парафіяльних шкіл (Шамокін, Джерсі-Сіті) до викладача курсів української мови на факультеті східноєвропейських мов Колумбійського університету (1935—1937). На початку ХХ ст. О. Стеткевич був одним із провідних українських освітніх діячів та істориків українського шкільництва у США.

Земляк О. Стеткевича, теж випускник Тернопільської учительської семінарії, Д. Андрейко (1869—1925), який потрапив до США у 1907 році, учителював у Нью-Джерсі та Нью-Йорку. Він став автором перших букварів і читанок для українських парафіяльних шкіл і практичних вказівок для вчителів, укладених за зразком англійських книжок.

Закономірним у контексті викладеного розглядаємо той факт, що вчителі Д. Андрейко, О. Стеткевич, а також Є. Гвоздик стали головними доповідачами на “всенародному” вічі у Філадельфії 15 вересня 1909 року, що проходило під проводом єпископа С. Ортинського та започаткувало діяльність товариства “Просвіта” на американському континенті. Серед їхніх пропозицій і резолюцій віча, які стосувалися підготовки та підвищення кваліфікації вчителів-українців, О. Стеткевич виокремив такі:

- заснування вищої школи для “вчительок і дяків”, а при ній — вищого курсу “нашої історії й літератури для тих учнів-українців, що ходять до вищих англійських шкіл”;
- організація місячних курсів для працюючих учителів;
- проведення учительських конференцій і з’їздів¹¹.

⁹ Пропам’ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л. Мишуга. — Джерсі Сіті, Нью Джерсі : Накладом Українського Народного Союзу, 1936. — С. 284.

¹⁰ Там само. — С. 285.

¹¹ Там само. — С. 335.

Проте і в 1920-х роках українське шкільництво у США “під науковим оглядом” не відповідало вимогам “модерної” педагогіки, а більшість учителів парафіяльних шкіл, об’єднаних у Товариство українських греко-католицьких дяко-вчителів у Америці, не реалізували завдання виховання “...свідомих членів американської держави, а разом з тим... громадян, котрі дорожили б своїм славним українським походженням...”¹².

На цій підставі створене в 1922 році Об’єднання Українських Організацій у США на своєму IV конгресі, що відбувся 26 жовтня 1927 року, намітило план реорганізації українських шкіл “на чисто національних основах”. Переіменовані за зразком тодішніх недержавних шкіл у Галичині на “рідні школи” та підпорядковані Об’єднанню в особі Шкільної комісії (“Управи рідної школи в Америці”), заступником голови якої став уже згадуваний О. Стеткевич, оновлені заклади освіти дітей українців потребували підвищення фахового рівня вчителів, які працювали, передовсім шляхом самоосвіти й організації спеціальних учительських курсів, а також орієнтації на підготовку нових фахових “учительських сил” за рахунок молоді, яка знає “американське життя й американський спосіб навчання”¹³.

Витоки формування учительського корпусу в Канаді сягають “піонерської доби” української діаспори.

Першими його представниками стали декілька педагогів і учнів старших класів гімназій, які, емігрувавши із Західної України, навчали дітей у приватних домівках та парафіях.

З-поміж перших емігрантів, котрі здобули педагогічну освіту на рідних землях, передусім у Галичині, дослідники (М. Марунчак, Д. Прокоп, І. Руснак) називають І. Бодруга, К. Геника-Березовського, І. Негрича, В. Ціховського. Як і перші вчителі у США, більшість із них у своєму фаховому становленні у місцях нового поселення пройшли кілька етапів: спочатку працювали здебільшого на фермах, у шахтах, згодом учителювали, а з часом здобули нову професію, відкрили власний бізнес, брали активну участь у релігійно-громадському житті іммігрантів. Саме такий шлях професійного зростання характерний для одного з перших українських учителів у Канаді Ярослава Арсенича (1882—1953). Опанувавши право у вищій школі у Вінніпегу, він став першим у Канаді адвокатом “українського роду”, а в 1948 — суддею округу Давфін (Манітоба). Водночас Я. Арсенич брав активну участь у розбудові української греко-католицької церкви та в організації Комітету Українців Канади¹⁴.

¹² Пропам’ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л. Мишуга. — Джерзі Ситі, Нью Джерзі : Накладом Українського Народного Союзу, 1936. — С. 340.

¹³ Там само. — С. 341.

¹⁴ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді: до історії поселення та поступу / Д. Прокоп. — Едмонтон ; Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1987. — С. 116.

Інша частина перших учителів у Канаді — це випускники українських середніх шкіл (переважно гімназій Галичини й Буковини), які отримали учительську професію в Канаді.

Третя група — це молодь, яка пройшла усі щаблі освіти безпосередньо в місцях нового поселення їхніх батьків.

Спеціальна фахова підготовка вчителів-українців у Канаді пов'язана із запровадженням провінційними урядами головних осередків осідку українських переселенців (Альберта, Манітоба, Саскачеван) англо-українського навчання у школах за наявності не менше десяти дітей, які бажають вивчати рідну мову. Реалізацію цього завдання започаткувала учительська семінарія у Вінніпезі, перенесена в 1907 році до містечка Брендон. Аналогічні заклади педагогічної освіти постали згодом у Саскатуні та Ріджайні. Мета навчання в закладах такого типу полягала в поглибленому вивченні англійської мови та методики навчання дітей у загальноосвітніх школах. Обов'язковими для опанування були також навчальні дисципліни, що вивчалися у цих закладах освіти.

Проте заборона двомовного навчання офіційною владою, зацікавленою у швидкій асиміляції переселенців (1913 року в Альберті, 1916-го — у Манітобі й Саскачевані), змусила українську громадськість формувати мережу приватних освітньо-виховних інституцій, які мали забезпечити навчання рідних мови, історії, географії, релігії, культури, — бурс (згодом — інститутів), перша з яких постала в 1912 році в Едмонтоні. На початку 1930-х років у Канаді діяли православний виховний Український інститут ім. Петра Могили (Саскатун, 1916), Український інститут ім. Михайла Грушевського як його філія (Едмонтон, 1918), Український інститут ім. Тараса Шевченка (Едмонтон, 1926). У цих закладах мешкала й харчувалася українська молодь — студенти і студентки вищих державних шкіл¹⁵.

За твердженням М. Марунчака, “бурси й інститути... вчили своїх вихованців бути членами канадської спільноти, брати активну участь у громадському житті та нести відповідальність за хід і розвиток своєї спільноти”¹⁶. Завдяки їм у Канаді сформувалася плеяда кваліфікованих фахівців у різних галузях економічного, державно-політичного й культурно-освітнього життя.

Детальний аналіз системи підготовки і специфіки освітньої діяльності фахових учителів у Канаді в перші десятиліття ХХ ст. відтворюють сторінки життєпису педагога і громадського діяча Дмитра Прокопа. Освітянин із більш ніж 20-річним стажем учительювання в Альберті й Саскачевані, він у численних публікаціях (дописи до газет і журналів, спогади, статті) не лише висвітлив життя і нелегку працю українців-емігрантів у цій державі, а й по-

¹⁵ Українське шкільництво на Буковині, в Галичині, на Закарпатті та в Канаді / за ред. С. Сірополка. — Прага : Вид. Українського Педагогічного Товариства, 1932. — С. 70—71.

¹⁶ Марунчак М. Історія Українців Канади / М. Марунчак. — Вінніпег : Накладом Української Вільної Академії Наук в Канаді, 1991. — Т. 1. — С. 170.

казав, як їхня молода генерація прагнула “...здобути освіту, дійти до чогось, чимось стати”, як добивалася “свого звання”, тобто професії¹⁷.

Прибувши в Канаду 1912 року з Галичини (с. Іллінці Снятинського повіту, тепер Івано-Франківської обл.), разом з матір'ю, братом і трьома сестрами до батька, який перебував тут із 1910 року, він “записався” до державної восьмикласної школи (high school), відкритої 1913 року в одному з провідних центрів українського культурно-освітнього життя в Альберті — містечку Вегревіл. Учні цього закладу освіти (у перший рік функціонування це було 40 хлопців), здебільшого колишні галицькі гімназисти, називали її “форінеркою” (від англ. *School for Foreigner*). Найздібніші випускники школи отримували право (т. зв. *переміт*) працювати вчителями в літніх (“вакаційних”) українських школах, які діяли у фермерських господарствах.

Проживання й харчування (сніданок, обід, вечеря) здійснювалися у відкритій при школі бурсі, оплата за які становила 20 дол. на місяць, а хто їх не мав, той мешкав “на борг”, тобто в кредит, за чиеюсь порукою. Зокрема великим опікуном українських учнів “форінерки” був уродженець Галичини (с. Тулова, теж на Снятинщині), випускник гімназії у м. Коломиї, публічний нотар, громадський і освітній діяч у Вегревілі, один із засновників греко-православної церкви та українського шкільництва в Канаді Петро Зварич (1877—1966), який приїхав до цієї країни 1900 року. За його підтримки вихованці школи мали змогу вивчати українську мову, літературу, історію, географію рідного краю на курсах українознавства при місцевому Народному домі¹⁸.

Кристалізацію національного світогляду учнів школи забезпечувала їхня участь в українському хорі при Народному домі, в музичних концертах для місцевих мешканців, а також спілкування в заснованій у Вегревілі крамниці, управителем якої був П. Зварич, а вся обслуга “складалася зі свідомих українців...”¹⁹.

Із 1917 року шкільні студії Д. Прокопа пов'язані з м. Едмонтоном, де впродовж п'яти років його “український дух” зміцнювало перебування в Інституті імені М. Грушевського: тут діяли курси українознавства, хоровий і музичний гуртки, студентське товариство імені Адама Коцка, до управи якого він був обраний 1921 року.

Починаючи з 1915 року юнак під час літніх канікул змушений був фізично працювати, заробляючи на шкільне навчання — на спорудженні залізної дороги (із 5-ї години ранку до 8-ї вечора), у вугільних копальнях. Лише у

¹⁷ Прокоп Д. Спомини вчителя-піонера / Д. Прокоп. — Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1979. — С. 7.

¹⁸ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді: до історії поселення та поступу / Д. Прокоп. — Едмонтон ; Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1987. — С. 108—109.

¹⁹ Прокоп Д. Спомини вчителя-піонера / Д. Прокоп. — Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1979. — С. 11.

1920 році він уперше отримав дозвіл на працю в сезонній фермерській “однокімнатній” школі, де навчав дітей 1—7-го класів.

Закінчення державної *high school* (1922) відкрило Д. Прокопові шлях до вчительської семінарії у Саскатуні (заснована у 1909 році), закінчення якої дало йому можливість вчителювати у публічних школах. За його словами, це був “...великий осяг... для тих, які, коротко після переїзду до Канади, почали вчитися в англійській школі й власною пильністю поборювали всі труднощі... йшли щораз вище й вище... і ставали в ряди професіоналів, щоб працювати між своїми і для свого народу та піднести його до рівня пересічного канадця”²⁰.

Утвердженню національних ідеалів майбутнього педагога сприяло перебування в Інституті ім. Петра Могили, “дух і настрої” в якому був подібний до Інституту ім. Михайла Грушевського в Едмонтоні. Тут діяли щоденні курси українознавства, студентський гурток “Каменярі”, організовувалися концерти, була багата бібліотека українських газет і журналів.

Після завершення навчання Д. Прокоп до 1943 року вчителював у школах для дітей українських переселенців Саскачевану й Альберти. Паралельно розгорнув активну громадську культурно-освітню діяльність “на народнім полі”: “...брав участь у самодіяльних концертах, поширював українську пресу серед фермерів та робітників, розбудовував культурне життя...”²¹.

Зростанню професійної майстерності педагога сприяли спеціальні “вакаційні” учительські курси на базі університету в Едмонтоні (1932 і 1937), закінчення яких давало йому право на навчання школярів до 10-го класу, та участь у регіональних конвенціях українських учителів, загальна кількість яких у трьох аналізованих провінціях 1936 року становила 738 осіб²².

На прикладі життєпису Д. Прокопа констатуємо про “місіонерський дух”, любов до свого народу і запал до праці сотень українських педагогів у Канаді²³.

Загальним висновком, пов’язаним з оцінкою праці фахових педагогів у США й Канаді, професійне становлення яких припадає на першу третину ХХ ст., можуть бути слова самого Д. Прокопа: “Служити громаді, давати провід в народній роботі, освідомлювати національно поселенців, завертати заблуканих з чужих доріг, плекати в них почуття чести, гуртувати людей в свої українські організації — це було завдання кожного українського

²⁰ Прокоп Д. Спомини вчителя-піонера / Д. Прокоп. — Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1979. — С. 26.

²¹ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді: до історії поселення та поступу / Д. Прокоп. — Едмонтон ; Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1987. — С. 5.

²² Прокоп Д. Спомини вчителя-піонера / Д. Прокоп. — Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1979. — С. 53.

²³ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді: до історії поселення та поступу / Д. Прокоп. — Едмонтон ; Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1987. — С. 119.

учителя”²⁴. Водночас учительські ряди стали тим “засівом”, із якого вирости перші на американському континенті українські парламентарі, політики, письменники, журналісти, репрезентанти вищої школи, повернення імен яких в історію “материкової” України — одне з важливих завдань нашого часу.

Список використаних джерел:

1. Кузеля З. Причинки до студій над нашою еміграцією / З. Кузеля // Записки НТШ. — 1911. — Т. 105, кн. 5.
2. Ювілейний альманах “Свободи”: 1893—1953 / зред. Л. Мишуга і А. Драган. — Джерзі Сіті : Вид. Українського Народного Союзу, б. р. — 247 с.
3. Кириленко О. Українці в Америці / О. Кириленко. — Відень : Накладом Союзу визволення України, 1916. — 40 с.
4. Пропам’ятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею Українського Народного Союзу / зред. Л. Мишуга. — Джерзі Сіті, Нью-Джерзі : Накладом Українського Народного Союзу, 1936. — 752 с.
5. Прокоп Д. Спомини вчителя-піонера / Д. Прокоп. — Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1979. — 93 с.
6. Українське шкільництво на Буковині, в Галичині, на Закарпатті та в Канаді / за ред. С. Сірополка. — Прага : Вид. Українського Педагогічного Товариства, 1932. — 71 с.
7. Марунчак М. Історія Українців Канади / М. Марунчак. — Вінніпег : Накладом Української Вільної Академії Наук в Канаді. — 1991. — Т. 1. — 464 с.
8. Прокоп Д. Українці в Західній Канаді: до історії поселення та поступу / Д. Прокоп. — Едмонтон ; Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1987. — 548 с.

Надійшла до редакції 17.10.2018

Oksana Dzhus. *First Ukrainian Teachers in the Northern American Communities: Issues of Training and Organization of Educational Activity*

The article analyzes the features of the organization, the content of the professional training and pedagogical activity of the first Ukrainian teachers in the USA and Canada. The emphasis is on the personalistic discourse of the problem as well as on role of the outstanding cultural and educational figures of the “pioneering age” (who were the representatives of Ukrainian emigration in the North American continent, mostly those from Western Ukraine) in the teachers’ professional development. The institutional forms and types of obtaining Ukrainian pedagogical education in the USA and Canada at the beginning of the 20th century as well as the specifics of their educational activities in different types of educational institutions are presented in the article.

²⁴ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді: до історії поселення та поступу / Д. Прокоп. — Едмонтон ; Вінніпег : Видавн. спілка “Тризуб”, 1987. — С. 8.